

Tvangsevakueringa av Finnmark og Nord-Troms høsten 1944, et søttiårsminne i arkivene

Min families historie

Filmavisen 11. desember 1944

<https://tv.nrk.no/serie/filmavisen/FMAA44004944/11-12-1944#t=3m32s>

Bakgrunn om krigssituasjonen høsten 1944

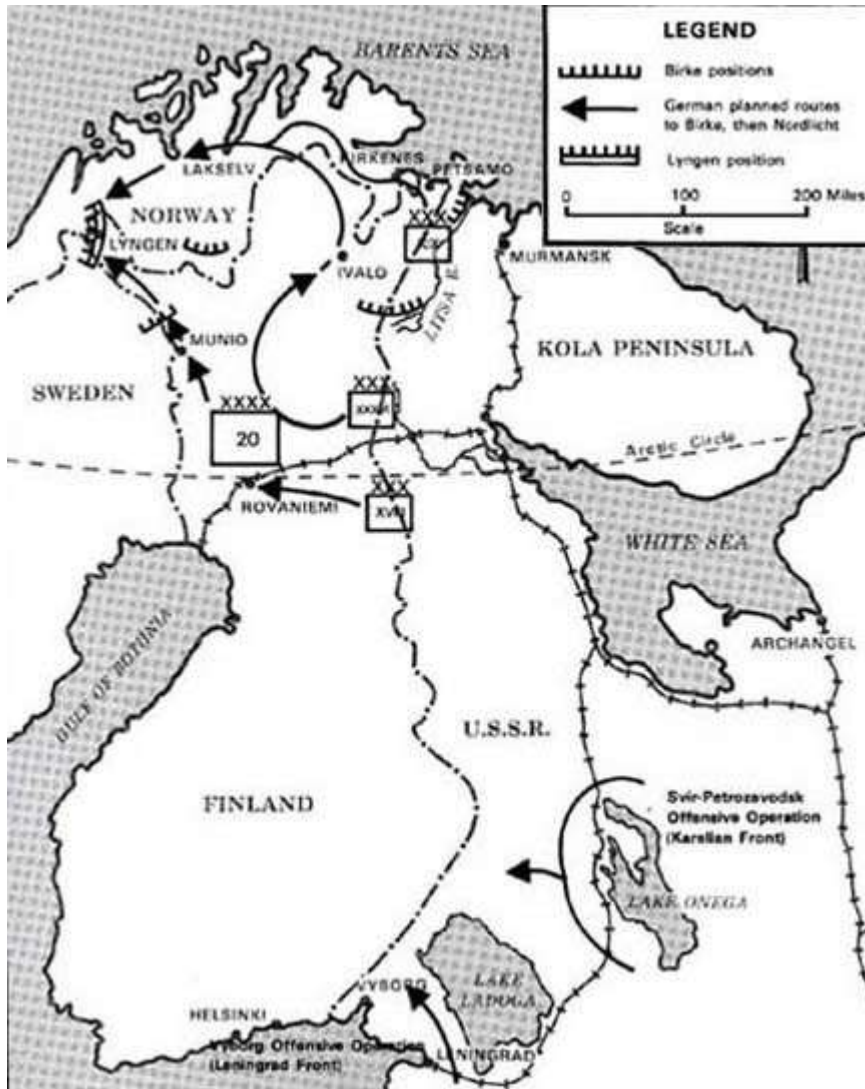
Finland inngår separat fredsavtale med Sovjetunionen sommeren 1944

- Tyske styrker med «Brent jord»-taktikk i Nord-Finland og retrett mot Norge.

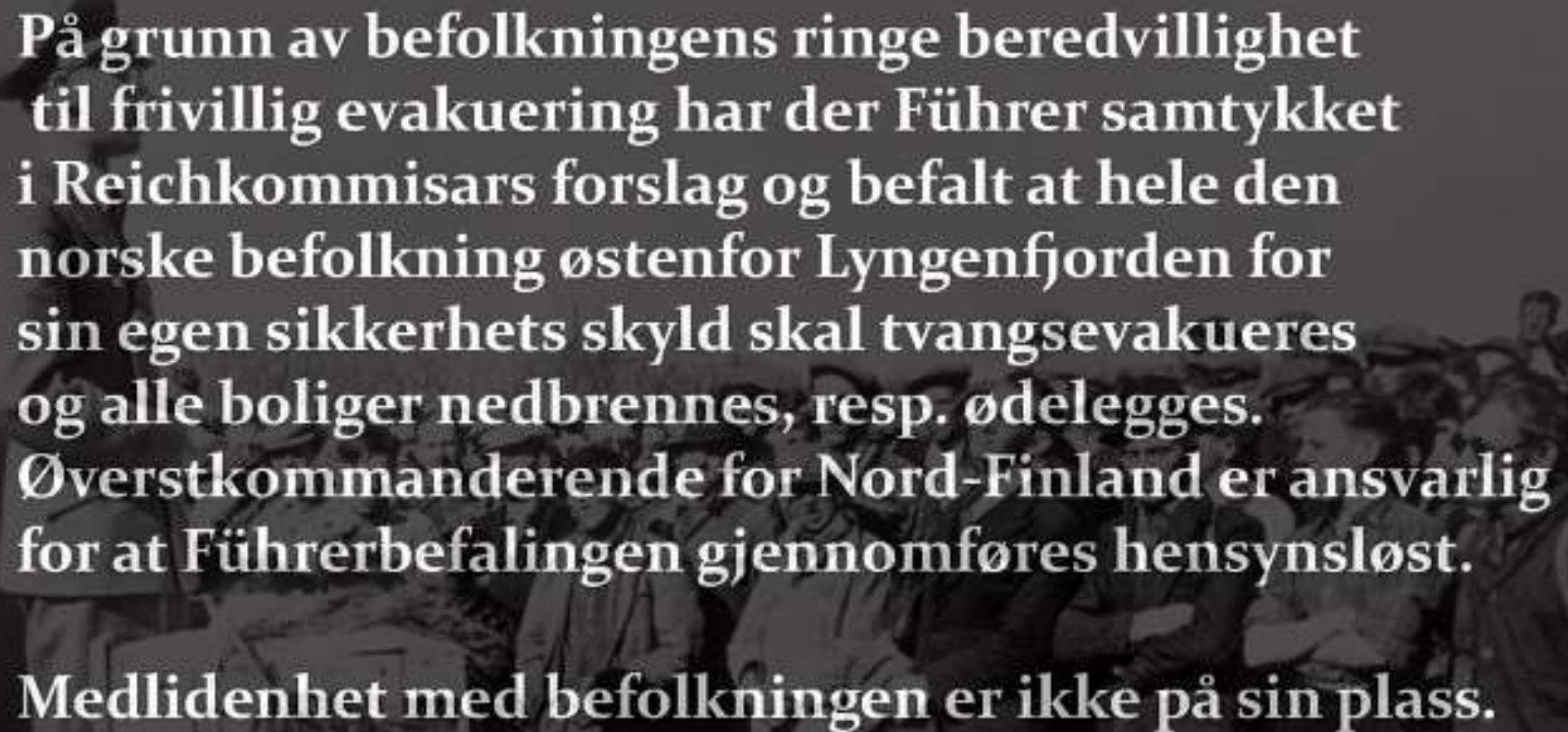
Sammenbrudd på Litsafronten høsten 1944

- Tyske styrker på retrett gjennom Finnmark fører samme taktikk (land skal legges øde)

Møtested for armèene ved Lyngenlinjen

Tyske troppebevegelser
 høsten 1944
 (hentet fra *Wikipedia*)

På grunn av befolkningens ringe beredvillighet til frivillig evakuering har der Führer samtykket i Reichkommisars forslag og befalt at hele den norske befolkning østenfor Lyngenfjorden for sin egen sikkerhets skyld skal tvangsevakueres og alle boliger nedbrennes, resp. ødelegges. Øverstkommanderende for Nord-Finland er ansvarlig for at Führerbefalingen gjennomføres hensynsløst. Medlidenhet med befolkningen er ikke på sin plass.

Fra Führerbefehl 28. oktober 1944

Bildet hentet fra nrk.no

Nord-Troms og Finnmark

Areal større enn Danmark med ca 75 000 innbyggere i 1944

(kart fra google map)

Kartet viser antall personer som unndro seg evakuering høsten 1944

50 000 ble tvangsevakuert fra Finnmark og Nord-Troms, mens det i alt var ca. 25 000 som unndro seg evakuering. 503 ble evakuert til Skottland og en del til Øst-Finnmark.

De som ble igjen

Kart hentet fra nrk.no

Min familiehistorie

Johan Martin (født 1904) og Aagot (født 1907)

3 barn i 1944:

Kjell (født 1934)

Ragnhild (født 1937)

Tor Reidar (født 1941)

Aagot var i tillegg gravid høsten 1944 og ventet

Harald (født 1945)

Familien på Lystad ved Oksfjordvannet i Nordreisa

Huset på Lystad

Grenseboerbevis

Tvangsevakueringen

- Tvangsevakueringsdato for Oksfjord 10. november 1944
- Formidla av tyske soldater som gikk fra hus til hus
- 40 kilo med bagasje tillatt for hvert familiemedlem
- Husdyr ble konfiskert og tvangsslakta
- Transport med fiskeskøyter fra øyene til Tromsø

Samling av dyr for tvangsslakting

Bildet hentet fra Nord-Troms Museums samling

Samlingsplass Tromsø

- Registrering for videre transport og innkvartering i privathus rekvirert av Evakueringsrådet
- Mat på felleskjøkken i byen
- Bagasjen lagra på bryggene, mannfolkene gikk vakt
- Tirpitz senka ved Håkøya mens familien var i Tromsø

Utbetaling av erstatning for husdyr

15

		Høst 1940		Føl 1940		
		Debet	Kredit	Debet	Kredit	
	Transport	112	20995	8	6965	
46	Johan Jensen, Østfold	139	280			
	Arvid Nils, Finn	132				
	Olaf Engenes, Hordaland	137				
	Trine Jørgen, Hordaland	138				
	Arvid Brønner, Hordaland	139				
	Karl Jensen, Østfold	140	1	900		
	Kajsa Jensen, Hordaland	141				
	Wimmo Nilsen, do	142				
	Frans Olsen, do	143				
	Jan Jensen, do	144				
	Marie Samset, Østfold	145				
	Martha Samset, do	146				
	Jens Nilsen, Østfold	147				
	Frans Brønner, Hordaland	148				
	Olaf Jensen, Østfold	149				
	Thore Jensen, do	150				
	Arvid Jensen, do	151				
	Jens Brønner, Østfold	152				
	Karl Nilsen, Hordaland	153				
	Jens Brønner, Østfold	154	1	1980		
	Nils O. Nilsen, do	155			1	900
	Olaf Brønner, do	156	1	2009		
	Marianne Nilsen, do	157	1	2034		
	Olaf Brønner, do	158	1	2034		

- Kassabok for utbetalinger av erstatninger for husdyr tatt av tyskerne under evakueringen
- Wehrmacht dekket kun en brøkdel av tapene

Videre sørover

- Transport med passasjerskip fra Tromsø til Mosjøen
- Mange skip rekvirert av tyskerne for transport av tvangsevakuerte
- Instruks fra Eksilregjeringen om at disse skipene skulle skjermes fra angrep

Historien om Stella Polaris

N 149

Fra fylkingfører Storm.

(Kode)

Narvik, den 12. november 1944.
kl. 20.05

Minister Whist, Oslo.

Stella Polaris som er friggitt for transporter sydover
har i 4 år vært moderaskip for ubåter og er sannsynligvis
et sterkt etterstrept bytte for fienden alt nå gøres
for at skipet utstyres med kjennetegn så det no ikke
angripes skipet beregnes avgå herfra 14. ds.

Fylkingfører Storm.

Beschiffrert av løytnant Amundsen.

Minister Whist
Trafikkråd L'orange
Sjipereeder Hannevig
sekretær Gundersen
Arkiv

Bilde fra warsailors.com

Samlingsplass Mosjøen

- Overnatting i Mosjøen kirke
- Bevertning og hjelp av lokal komite av Norske Kvinners Sanitetsforening
- Utdeling av klær og svenskesuppe
- Videre transport med tog sørover til Sunnan i Stod (Nord-Trøndelag), med stopp for mat i Grogn

Sunnan 1944-1946

- Aagot hadde kontakter med Marie Røsæg på Sunnan
- Fosteremor til Magnvor (Aagots datter f 1928)
- Familiene Elvebakken, Bjørklund og Bertelsen ble utplassert på bygda (21 personer i første omgang)
- Seinere kom mange andre fra brukene rundt Oksfjordvannet også til Sunnanområdet, totalt 63 personer til slutt

De tvangsevakuerte

Lofotposten desember 1945

Vi ønsker
alle venner og kjente fra Oks-
fjord og Skjervøy, god jul og godt
nyttår. Johan M. Elvebakken m.
familie, Sunnan st.

Nordtrøndelag og Inn-Trøndelagen

lørdag 25. juli 1945

Takk fra evakuerte.

På vegne av oss heimløse i Skjervøy i Nord Troms skal jeg få lov til å bære fram vår inderligste varme takk til befolkningen i Stodder vi har hatt tilhold i disse månedene.

Med hjertevarm forståelse, gjevevennskap og hjelpsomhet har dere vist oss at dere forstod hva vi har måttet gjennomgå ved dette å bli sendt bort fra heimene våre ut i svarte vinternatta med små barn, ribbet for alt som var for oss kjær og hellig. Vi vet at dere forstår hva vi måtte gjennomgå og vet at deres tanker og varmeste ønsker vil følge oss i arbeidet for gjenreise og nyskaping av heim og levevilkår i denne kjære landdelen vår. Likest skal og alle fra Steinkjer og omegn ha takk for hjelp og hjertevarme, både de hjelpere som vi vet om og alle de som har hjulpet i det skjulte.

Vi kan ikke nå hver enkelt, så la dette være uttrykk for hva vi føler av takknemlighet for hver stor eller liten håndrekning mot oss heimløse.

Takk for vennskap og hjelp, for smil og vennlighet dere møtte oss med. Takk for alt dere gav av stort og smått, takk for håp og gode ønsker. Det er hjelp til arbeid i et storverk som no begynner. Alt er med og leger sår som kostet hjerteblod og tårer.

Til slutt en hjertelig takk til lærere og barn ved Berg skole som tok imot barna våre, og ellers alle de barn og voksne som har vært med og gjort tilværelsen så lys og trivelig som mulig for våre barn. Våre beste ønsker for alle dere, ønsker om en rik og god framtid skal følge vår inderligste og mest dypfølte takk.

Takk alle sammen.

F. t. Trondheim 14. juli 1945.

Johan M. Elvebakken.

Nordtrøndelag og Inn-Trøndelagen

tirsdag 6. november 1946

sd
n.
i
n-
ar
ll
in
r.
r.
ir
et
n-
ri
et
k.
ge
in
ot
ut
r.
o-
in
ei
sg

Rokker til Finnmark?

Kan det skaffes noen?

En evakuert frue fra Finnmark, hun bor f. t. på Sunnan, var inno- redaksjonen og snakka om at det bl. a. trengs rokker i Finnmark. Det er gledelig å høre og se at det samles inn mye og mangt til gjenoppbygginga i Finnmark, og for i det hele å gi folket der levelige kår igjen. Det samles også inn ull, men den må spinnes. Og til det trengs rokker. Vedkommende frue forteller at hun fikk gjemt rokken sin, så tyskerne ikke fant den, men ellers er Finnmark blitt ranet også for slike apparater.

Fruen heter Agot Elvebakken, bor som ovenfor nevnt på Sunnan, og hun er villig til å ta i mot rokker, om noen har slike å overlate. Hun tar imot sjøl om rokkene ikke er helt istand.

G
te
m
R
st
h
e
C
a
d
1
i
fy
la
H
å
o
v
h
v
n
m
o
d
fr
la
h

Dokumentasjon

- Handlinger hentet fra Flyktnings- og Fangedirektoratets arkiv på Riksarkivet
- Arkivmapper sortert fra riks- til kommunalt nivå.
- Registreringskort for dagpenger, kontrollbøker, lister over tvangsevakuerte, korrespondanse med myndighetene, telegram med mere

Kartotekkort for dagpenger

Elvebakken
Ett

Johan
Fornavn

3362
Kontroll nr.

13.7.34
Født

201-
HRS

1752

Yrke
(Nøyaktig angivelse) Snekker

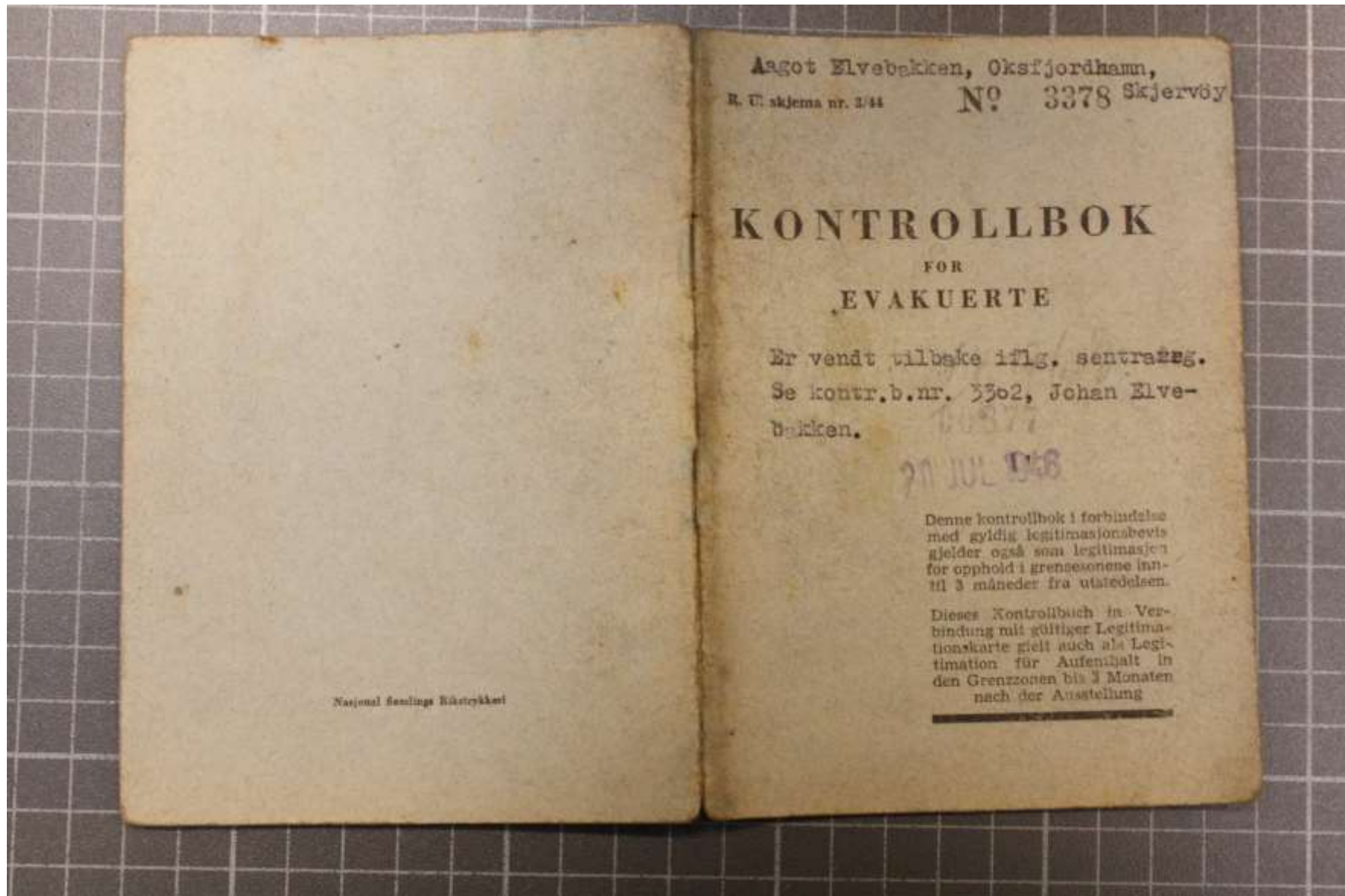
Evakuert den (ca) 0.11.44 fra fylke Troms

Adresse:

Nye oppholdssteder	Dato	Fylke:	N. Trøndelag	Kommune:	Skjervøy	Nr.:	*
		Adr.:	Sunnan	Kommune:	Stod	Nr.:	*
	Dato	Fylke:	Troms.	Kommune:	Skjervøy	Nr.:	*
	16/7-46.		Skjervøy	Skjervøy			
	Dato	Fylke:		Kommune:		Nr.:	*
		Adr.:		Kommune:		Nr.:	*

Familien består av:	n	k	u	v	S U M	b	Født:	Dagpenger:			Anmerkninger
								Til m.	Pr. dag	Dager	
2	Hustru:	Agot	3371	1	13/6 07	1+2	7 50				Kont. bekene innbrakt Sk. 1/78968
2	Barn:	Kjell		1	14/4 34	3	1 75				
4	"	Rogvald		1	24/10 37	4	1 75				
5	"	Tor		1	3/12 41	5	1 75				
6	"	Harald			2 45	6	1 75				
7	"					7					
8	"					8					
9	"					9					
10	"					10					
11	"					11					

Kontrollbok for evakuerte

Innehaveren av denne kontrollbok skal alltid bære den på seg og skal framvise den:

1. når han melder av til politiet at han skal skifte bopel eller flytte til en annen kommune.
2. når han melder seg for politiet i det distrikt som han flytter til.
3. når han henvender seg til Forsyningsmyndighetene for å søke om rasjoneringskort.
4. når han i hvilken som helst annen hensikt som står i forbindelse med hans evakuering henvender seg til offentlige myndigheter eller politiet, eller
5. når offentlige myndigheter eller politiet forlanger det.

Ingen pengebidrag eller ytelser i annen form (klær, husgeråd m. v.) vil bli ytet uten samtidig notering i boken.

Før nytt oppholdssted anvises må lugeerklæring framlegges (påføres omslagets side 3).

Denne kontrollbok gjelder bare i forbindelse med gyldig legitimasjonsbevis.

Efternavn: *Abubakken* Fornavn: *Ragnar*

Født: *13. 07.* Hvor: *Oslo*

Stilling (yrke) *hjemmer*

Statsborgerforhold *Norsk*

Ank. fra *Sjunde*

Leg.bevis *leg. kort nr. 16.4/2 E*

Utstedt av *hjem i Sjunde*

Gift med *Johan Abubakken*

Barn under 15 år *1. 10. 34*

Ragnhild f. 26/10-37

Tor Ragnhild f. 3/12-1941

Karal f. 1/8-1945
POLITIMESTEREN I STEINKJER

Utstedt av *[Signature]* den *14.* 19*44*

Stempel. *[Signature]*

Utstederens underskrift.

Signalement.

Foto:

Høyde *154 cm.*

Legemsbygning *middels*

Øynenes farge *grø*

Hårets farge *rødt*

Særlige kjennetegn

Fingeravtrykk:

Høyre tommelfinger.

Egenhendig skrevet navn:

August Klubbakken

Politiets påtegninger:

Gjelder for opphold i:

Politiets påtegninger:

Gjelder for opphold i:

Folkeregistrets påtegninger:

Flytning meldt: 22/11 - 1944.

Stod komm. folkeregister.

Fanni Kallio.

Forsyningsmyndighetenes påtegninger:

Kvittering for stonad m. m.

11/1 1945 levert ut en pakke
av svenskeklippen
(matpakke)
Kjeller Fekket

27/3 1945 levert ut ~~mat~~ 2-
to - svenske pakke
(matvarer).

I tiden 11/1 45 - 27/3 45
sagany levert ut
2-to-pakke.

Kjeller Fekket

12⁴⁵ - Kvitteing for stonad m. m.
 5 glas - 5 per koppe - 1 Fikospade
 5 selbrenad. 5 D-f. 1 kaffekanne
 1 fiskesjakk
 Steinkjer Sanitetsforening 7/7 45
 1 bukse - 1 sjate - 2 per strimper -
 3 per ska "Kjell" Ragnhild - Tot.

Steinkjer Sanitetsforening

~~2 godbet~~ 1 kape - 1 jakke -
 2 per ska - 1 p. Saponstai

Steinkjer Sanitetsforening

2 per ska 1 jakke - 2 trær klær -
 Cornebie - Saker -

Steinkjer Sanitetsforening 4 9/5 45

Shekymme kaffekjell, kasser
 m. m. 3/7 45 - 2 shekefol - 7/7 45
 6 Wist

1 ullsjepe - 4 gussve - 2 bluser
 1 kjole -
 St. Sanitetsf. 4 9/5 45
 1 p. sunrocka diene klasplog
 m. m.
 St. Sanitetsforening 28/7, 4 5/4 45

4/10 45 ullet for kor. 67.26

E. H. iinest
 Krigsskadetrygden
 for Løsere

1/7 ullet for spind for seg
 selv og 4 born i juni 1946

Stad kassakasserarkontor

E. H. iinest

- 12 -
Skinn Jern 1/7 - 15/7
Jern søy og 4 korn. kr. 180.-
13/7 - 46

B. G. Linnert

Balletter Trondheim

Flyktning og fange

Flyktnings- og fange-direktoratet,
distriktkontor for Sør-Trøndelag

Utstedt balletter Sunnan
Trondheim 2 okser og
3 bø

Dedforen i Stod
Sunnan

Korkpenger. Gode 2 bø for reis

Sunnan - Trondheim - Høyre - kr. 125
83/4 - 46

Flyktnings- og fange-direktoratet,
distriktkontor for Sør-Trøndelag

- 13 -
Tendt flyktkops 20/7 - 46

- 7 el. senger
- 2 skuffer
- 2 skap
- 4 kasser
- 1 eske
- 1 bord
- 1 stol
- 1 lunde
- 1 plog
- 1 riv

- 21 el.

Agot Elvén
Oles Trondheim

Alf Høyre

Lægeerklæring: (Uttalelse fra evakueringslægen ved den foretatte obligatoriske lægekontroll.)

$\frac{4}{12}$ -1944. Pg. 4. Rindnes i aug. 1943.
nærme forbitt.
Fjirkekk intet i kassen
H. Grimnes

Ukeoppgaver over utbetalinger til evakuerte

Ukeoppgave over utbetalinger til evakuerte:													
FRA		Helseforlikningskontoret		Stod		Fra og med		Til og med		Til Fylkesstaalget for evakuering		Blad 1	
1945		1945		11/6 1945		10/6 1945		11.10.1945				Fylkesstaalget	
Ar 1945	Date	Kontrollbok nr.	Hovedpersonens navn	Antall famillemedlemmer				Dagpenge Belop	Andre utbetalinger		Bemerkninger		
				M	K	H	Son		Belop	Belop			
11	10/6	10718	Odin Olsen	1	2	2	5	177.80	268.40				
	10/6	10708	Johan B. Stebbin	1	1	5	7	486.40	167.12	2x			
	10/6	35962	Kenneth Bertelsen	1	1	1	3	207.20	39.78				
	10/6	3364	Johan Bjørnsen	1	1	5	7		216.76				
	10/6	3362	Johann Amundsen	1	1	4	6		295.90				
	10/6	35962	Kenneth Bertelsen	1	1	2	4		624.24				
	10/6	35782	Emilium Riis	2	1	1	3	194.60	56.14	2x			
	10/6	1810	Håkon Skjellum	1			1		97.90				
	10/6	56838	Arvid Johannsen	1	2	3	6		917.70				
	10/6	35612	Egil Hovik	1			1		41.60				
	10/6	47127	Alle - - -	2	2	1	5		92.-				
	10/6	49464	Alfons Pedersen	1			1	402.-	206.30	stanset fra 10/10-1945 - 11/11-1945			
	10/6	48107	Karlén Olsen	1	1	2	4	575.20	326.81				
	10/6	44129	Anders - - -	2			2	270.-	222.10				
	10/6	48196	Arvid Johannsen	1	5	1	7	584.-	551.85				
	10/6	46260	Eivind Skjellum	1	1	1	3		284.10				
	10/6	11355	Toralf Skjellum	1	1		2		619.57	Risikofyller			
	10/6	44420	Johann Olsen	4	2	2	8	368.60	641.60				
	10/6	48113	Alle Skjellum	1			1		118.10				
								76	3215.80	5691.49			

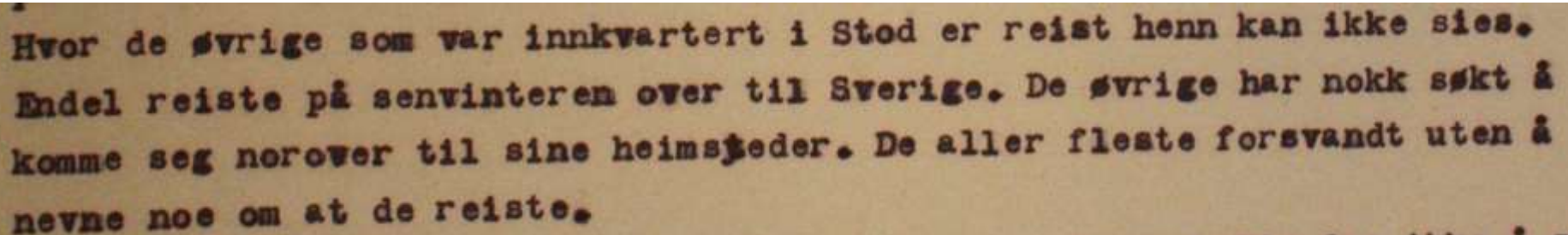
F. 388/15
Bruk kopiblyant.

VEND
VEND

Sjef 1. 1. 1946

Hjem igjen

Mange valgte å reise hjem i løpet av sommeren 1945 uten tillatelse av lokale myndigheter nordpå

Hvor de øvrige som var innkvartert i Stod er reist henn kan ikke sies. Endel reiste på sen vinteren over til Sverige. De øvrige har nokk søkt å komme seg nordover til sine heimssteder. De aller fleste forsvandt uten å nevne noe om at de reiste.

Johan Martin var hjemme en tur sommeren 1945, men valgte å bli en vinter til med familien på Sunnan.

- Hjemreisa skjedde med tog til Trondheim
- Kort opphold på Persaunet (transittleir for tvangsevakuerte)
- Hurtigrute til Skjervøy
- Lokalbåt eller fiskeskøyte til Oksfjordhamn

RW/IF.

J.nr. 7354 /46.

Ågot Elvebakken,

Sunnan st.

Vedlagt framsendes reisetillatelse og billetter
for Dem og Deres familie.

De skal reise fra Trondheim med d/s "Kong Harald"
den 23/7 - kl. 23.45. Billettpenger, kostpenger og fraktutgifter
til Trondheim, får De utbetalt av herredskassereren i Deres nå-
værende oppholdskommune.

O. M.
Oscar Myhren.
e.b.

P. W.
Pål Wigger.

Oppholdstillatelse Skjervøy

1548/46 KR/BL.

12. juli 1946.

Fr. Aegot Elvebakken,

Sunnan st.

Med underretning med eles at ordføreren i Skjervøy har gitt oppholdstillatelse for Aegot Elvebakken med barn f.t. Sunnan.

Samtidig vedlegges endel skjemaer som en ber Dem utfylle og sende til Flyktninge- og fengseldirektoratet distriktskontor for Sør-Trøndelag, Fjordgt. 25, Trondheim.

Kr. Rothaug.

Ruinene på Lysmen hos nabofolket

Bildet av Nils og Haldis Lysmen hentet fra Nord-Troms Museums samling

Befaringsrapport 19. mai 1945

7.

Fra Stereng til Oksfjord Handel er alt borte.

Oksfjord Handels hovedbygning står, men ser ut til å være meget ^{slumpet},
Kaion står i tilsynelatende nogenlunde bra stand, men ser å være
underminert.

Det vilde været av interesse å kasse iland i Oksfjord for nær-
mere besiktigelser. Etter de tilgjengelige opplysninger om minefaren,
fandt vi dog ikke å kunne ta risikoen med landstigning, og besigtige-
sen måtte foretas med kikkert fra sjøen. Vi noterte våre iakttagel-
ser gjort på denne måte således:

På strekkningen mot Sandely står ett hus tilhørende enten Peder el-
ler Jens Thomassen.

Sandely,

Olaf Olsens våningshus står.

Oluf I. Henriksens våningshus står.

Johs Andersens fjøs står.

Henrik Nyvolls våningshus står.

Skoleinternatet står

Deruten sees noen mindre huse som det er vanskelig å identifisere
fra sjøen.

Brosne over Arildsely og Oksfjordelven er, såvidt vi kunne se, iorden
Oksfjordelven og strøket av Oksfjordelven ser vi opplysninger om
grunnet minefaren.

På strekkningen Sandely-Strøfjord-St. Ingvik står ingen hus.

Kilder

- Flyktnings- og fangedirektoratets arkiv på Riksarkivet
- Intervju med Ivara Bjørklund 10. oktober 1999
- Samtaler med Kjell Elvebakken
- Samtaler og mailutveksling med historikerne Inger C H Selven Watts (NTNU), Nina Planting Mølmann og Heidi Stenvold (Gjenreisningsmuseet)
- «Fortiet fortid. Tragedien Norge aldri forsto» av Arvid Pettersen (Gjenreisningsmuseet 2008)
- «De brente våre hjem. Krig – brenning – nytt håp» av Tore Hauge og Anders Ole Hauglid (Nord-Troms Museum 1995)
- «Finnmark i flammer», bind 1 og 2, av B R Hellesnes (F Brun Bokhandels Forlag 1949 og 1950)
- «Fra tombolaproblemer til bespisning av 2 000 evakuerte» av Ragna Løkke (Far tå fedrane 1996)

Mine artikler om tvangsevakueringen

- Slekt og Data 3/2014: «Den brente jords taktikk»
- Menneske og Miljø i Nord-Troms 2014: «En evakueringsflokk fra Oksfjordvatnet»
- Årbok for Nord-Trøndelag Historielag 2014: «En tvangsevakueringsflokk i Stod i 1944»

Søk i Arkivportalen

Flyktnings- og fangedirektoratet, sentralt arkiv:

<http://arkivportalen.no/side/arkiv/detaljer?arkivId=no-a1450-01000000008018>

Flyktnings- og fangedirektoratet, sosialkontoret:

<http://arkivportalen.no/side/arkiv/detaljer?arkivId=no-a1450-01000000007458>

Direktoratets distriktskontor med forløpere:

<http://arkivportalen.no/side/arkiv/detaljer?arkivId=no-a1450-01000000006228>

Grenseboerbevis Skjervøy:

<http://arkivportalen.no/side/arkiv/detaljer?arkivId=no-a1450-090000000246629>